Towards Modern Slavic Studies

Jiří Muryc

JAZYKOVÝ KONTAKT A VÍCEJAZYČNOST – WORKSHOP NA LETNÍ ŠKOLE SLOVANSKÝCH STUDIÍ V SEVERNÍ MAKEDONII (SKOPJE, 9.-19.7.2022)

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

Tato publikace je spolufinancována Evropskou komisí v rámci programu Erasmus+. Tato publikace odráží názory autorů a Národní agentura a Evropská komise nejsou zodpovědné za jakékoli použití informací, které obsahuje.

PUBLIKACE ZDARMA

[J. Muryc], licence: CC BY-NC-ND 4.0 (odkaz: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Ostrava 2022

cvičení, 2 setkání x 90 minut (2x45 min.) + terénní výzkum, 1 setkání x 270 min. = 180 min. na práci v terénu + 75 min. na zpracování infografiky + 15 min. na prezentaci

Model práce: prezenční / distanční / hybridní výuka

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

OBSAH

1. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY. Základní terminologie, socio-, psycho-, antropo- a etnolingvistika. Jazyk, jazyková a komunikační kompetence, jazykové vědomí, otázky jazykového etnického a kulturního prostředí 4

2. JAZYKOVÁ SITUACE, jazyková politika, vícejazyčnost a její právní rámec v Evropě. Jazyková situace v Česku, Polsku a Severní Makedonii. Jazyková situace na Těšínsku – modelový příklad z praxe. Evropská Charta regionálních či menšinových jazyků 6

3. JAZYKOVÁ SITUACE VE SKOPJI – praktický výzkum v terénu a prezentace zjištění 9

INFORMACE 11

LITERATURA 12

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE

UNIVERSITY OF OSTRAVA

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

1. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY. ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE, SOCIO-, PSYCHO-, ANTROPO- A ETNOLINGVISTIKA. JAZYK, JAZYKOVÁ A KOMUNIKAČNÍ KOMPETENCE, JAZYKOVÉ VĚDOMÍ, OTÁZKY JAZYKOVÉHO ETNICKÉHO A KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ		Čas (min.)
1. Základní otázky a cíle výuky	Co je to jazyk? Jak jej definujeme obecně i v souvislosti s jazykovými kontakty? Jak a proč rozlišujeme jazykovou a komunikační kompetenci? Jaké známe pomezní jazykovědné disciplíny, které se věnují jazyku? Jak definujeme socio-, psycho-, antropo- a etnolingvistiku? Jakým specifickým otázkám se věnuje sociolingvistika a psycholingvistika – zejména s ohledem na dvoj- a vícejazyčnost. Smyslem výuky je dále představit studentům specifika jazykového vědomí a seznámit studenty se základními principy vnímání jazykového etnického a kulturního prostředí. Vyučující také seznamuje studenty s přehledem dalších témat a motivuje k poznávání látky týkající se jazykových kontaktů. (a. učitele)	
2. Uvedení do problematiky	Učitel seznamuje studenty s obecným úvodem a informacemi k realizaci série cvičení. Učitel seznamuje studenty se základními informacemi (smysl, rozsah, jednotlivá témata, pořadí témat, cíle výuky, požadavky na studenta, použitá metoda práce, povinná a doporučená literatura, forma ukončení předmětu, způsob hodnocení). Učitel vysvětluje: Jak bude vedena výuka? Jaká dílčí témata budou probírána? Co učitel očekává od studenta? Jaká bude forma kontroly vědomostí? Diskuse nad zkušenostmi s aktivním (pasivním) užíváním dvou a více jazyků. Seznámení se se základními definicemi. Učitel seznamuje studenty s centrálními tématy, jaké zkoumají socio- a psycholingvistika. Učitel prezentuje a srovnává jednotlivé přístupy v kontextu další látky. Diskuse. Učitel věnuje čas také integraci skupiny a vzájemnému představení všech účastníků semináře.	20

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	(a. učitele i a. studentů)	
3. Hlavní aktivita	Prezentace a přednáška vyučujícího, moderovaná/řízená diskuse (prezentace vlastních zkušeností). Učitel řídí výuku, která obsahuje tyto kroky a dílčí témata: jazyk – definice a kontext jazykových kontaktů a vícejazyčnosti; pomezní jazykovědní disciplíny – soci-, psycho-, antropo- a etnolingvistika; zvláštní zaměření zejména na sociolingvistiku a psycholingvistiku; definice a rozlišení jazykové a komunikační kompetence; otázky jazykového vědomí a kulturního prostředí v kontextu jazykových kontaktů. Průběžná možnost reagovat, doplňovat, diskutovat nad danou problematikou.	90
4. Ukončení výuky	Učitel formuluje základní teze, které charakterizují jazyk a pomezní jazykovědné disciplíny, a vybízí studenty k uvádění dalších příkladů. Shrnutí definicí. Konfrontace s dosavadními znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi. Během semináře – společné poznámky na tabuli (virtuální) – klíčová slova, linky na foto/video. Učitel odpovídá na případné doplňující otázky ze strany studentů.	15
5. Další kroky	Diskuse. Studenti se sami zamýšlejí nad realizovanými tématy z hlavní aktivity a hledají příklady z vlastní jazykové (etnické, kulturní, společenské) praxe. Na další hodinu se studenti formou samostudia připraví na téma jazykové situace v jim blízkém prostředí (rodina, obec, region, země). Metoda převrácené třídy.	10
6. Potřebný materiál	Prezentace k přednášce v PowerPoint; technika: PC/NB, datový projektor. E-learning.	
7. Poznámky		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

2. JAZYKOVÁ SITUACE, JAZYKOVÁ POLITIKA, VÍCEJAZYČNOST A JEJÍ PRÁVNÍ RÁMEC V EVROPĚ. JAZYKOVÁ SITUACE V ČESKU, POLSKU A SEVERNÍ MAKEDONII. JAZYKOVÁ SITUACE NA TĚŠÍNSKU – MODELOVÝ PŘÍKLAD Z PRAXE. EVROPSKÁ CHARTA REGIONÁLNÍCH ČI MENŠINOVÝCH JAZYKŮ		Čas (min.)
1. Základní otázky a vzdělávací cíle	Co je to jazyková situace? Jak ji definujeme obecně i v souvislosti s jazykovými kontakty? Jak se jazyková situace v daném prostoru a čase utváří a jaké faktory ji ovlivňují. Příklady jazykové situace v nejbližším regionu, Evropě, světě... Příklady jazykové situace v konkrétním prostředí českého Těšínska (příkladem jsou také jiné pohraniční/pomezní regiony v Evropě). Smyslem výuky je dále představit studentům specifika jazykového vědomí a seznámit studenty se základními principy jazykové politiky a jejích praktických dopadů na život obyvatel daného regionu (českého Těšínska). Vyučující také seznamuje studenty s právním rámcem vícejazyčnosti v Evropě a věnuje se jazykové situaci v Česku, Polsku a Severní Makedonii (lze doplnit o další země a příklady). Vyučující také seznamuje studenty s právním rámcem vícejazyčnosti v regionu Těšínska, mj. v kontextu tzv. Charty regionálních či menšinových jazyků a dalších právních předpisů. (a. učitele)	
2. Uvedení do problematiky	Učitel seznamuje studenty s principy a metodami charakteristiky jazykové situace obecně a v kontextu ČR, Polska a Severní Makedonie. Učitel také demonstruje vybrané otázky vícejazyčnosti a právního rámce v EU, resp. Evropě obecně. Seznamuje studenty s politikou a rolí v EU v této oblasti. Učitel podává přehled o jazykové situaci v ČR, Polsku a Severní Makedonii. Učitel seznamuje studenty s principy a metodami charakteristiky jazykové situace v konkrétním prostředí českého Těšínska.	20

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Diskuse se studenty. (a. učitele)	
3. Hlavní aktivita	Prezentace a přednáška vyučujícího, moderovaná/řízená diskuse (prezentace vlastních zkušeností). Učitel řídí výuku, která obsahuje tyto kroky a dílčí témata: jazyková situace – hlavní faktory, jaké ji utvářejí v čase a prostoru, jazykové variety; jazyková politika – hlavní principy a dopady na život běžných obyvatel; jazyková politika ČR, EU a Severní Makedoni – právní rámec vícejazyčnosti; jazyková situace v ČR a jazyková situace na Těšínsku – hlavní faktory, jaké ji utvářejí v čase a prostoru, jazykové variety; Těšínsko v historickém a geografickém kontextu střední Evropy – modelový příklad; jazyková politika – hlavní principy a dopady na život běžných obyvatel Těšínska; jazyková politika ČR, EU a právní rámec vícejazyčnosti, uplatňování (jazykových) práv menšiny na základě Charty regionálních či menšinových jazyků Průběžná možnost reagovat, doplňovat, diskutovat nad danou problematikou.	90
4. Ukončení výuky	Učitel formuluje základní teze, které charakterizují jazykovou situaci a jazykovou politiku. Učitel vybízí studenty k uvádění dalších příkladů. Shrnutí definicí. Konfrontace s dosavadními znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi. Během semináře – společné poznámky na tabuli (virtuální) – klíčová slova, linky na foto/video. Učitel odpovídá na případné doplňující otázky ze strany studentů.	15
5. Další kroky	Diskuse. Studenti se sami zamýšlejí nad realizovanými tématy z hlavní aktivity a hledají příklady z vlastní jazykové praxe – jazyková situace v jejich bezprostředním okolí – rodině, obci, regionu, zemi dnes a v minulosti. Hodnocení jednotlivých jazykových variet (teritoriálních, funkčních, sociálních), společenského, politického a historického kontextu. Na další	10

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	hodinu se studenti formou samostudia připraví na téma jazykové situace v pohraničních regionech a v Severní Makedonii a hlavním městě Skopji. Metoda převrácené třídy.	
6. Potřebný materiál	Prezentace k přednášce v PowerPoint; technika: PC/NB, datový projektor. E-learning.	
7. Poznámky		

3. JAZYKOVÁ SITUACE VE SKOPJI – PRAKTICKÝ VÝZKUM V TERÉNU A PREZENTACE ZJIŠTĚNÍ		Čas (min.)
1. Základní otázky a cíle výuky	Jaká je jazyková situace v hlavním městě Severní Makedonie? Jaké jsou historické, sociokulturní okolnosti? Jak ji lokálně definujeme v souvislosti s jazykovými kontakty? Jak se zdejší jazyková situace formuje v prostoru a čase. Jaké faktory ji ovlivňují? Příklady jazykové situace v konkrétním prostředí českého Těšínska (příkladem jsou také jiné pohraniční/pomezní regiony v Evropě). Smyslem výuky je dále představit studentům specifika jazykového vědomí a seznámit studenty se základními principy jazykové politiky a jejích praktických dopadů na život obyvatel Těšínska. Vyučující také seznamuje studenty s právním rámcem vícejazyčnosti v regionu Těšínska, mj. v kontextu tzv. Charty regionálních či menšinových jazyků a dalších právních předpisů. (a. učitele)	
1. Uvedení do problematiky	Učitel opakuje základní zásady hodnocení jazykové situace z předchozích setkání a připomíná principy a metody charakteristiky jazykové situace v konkrétním prostředí. Učitel také demonstruje vybrané otázky vícejazyčnosti a právního rámce v ČR, resp. EU obecně. Diskuse se studenty. (a. učitele)	20
2. Hlavní aktivita	Prezentace a přednáška vyučujícího, moderovaná/řízená diskuse (prezentace vlastních zkušeností).	90

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

	Aktivizace studentů – tvůrčí týmový projekt, spolupráce a rozšíření kompetencí. Učitel rozdělí studenty do několika skupin po několika studentech. Studenti mají za úkol v reálném městském prostředí Skopje najít doklady vícejazyčnosti ve veřejném prostoru (oficiální/neoficiální doména) a zasadit ji do kontextu místa a času (kontext historický, demografický, sociokulturní, jazykové variety – teritoriální, sociální, funkční). Na základě vlastního terénního šetření mají studenti za úkol sami vytvořit infografiku nebo sketchnote k tématu jazykové situace ve Skopji. V rámci setkání porovnání prací – studenti jsou vyzváni, aby sami vybrali nejvhodnější/nejúspěšnější provedení úkolu. Průběžná možnost reagovat, doplňovat, diskutovat nad danou problematikou.	
3. Ukončení výuky	Učitel formuluje základní teze, které charakterizují jazykovou situaci a jazykovou politiku ve specifickém prostředí Skopje. Učitel vybízí studenty k uvádění dalších příkladů. Shrnutí definicí. Konfrontace s dosavadními znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi. Během semináře – společné poznámky na tabuli (virtuální) – klíčová slova, linky na foto/video. Učitel odpovídá na případné doplňující otázky ze strany studentů.	15
4. Další kroky	Diskuse. Studenti se sami zamýšlejí nad realizovanými tématy z hlavní aktivity a hledají příklady z vlastní jazykové praxe –Slezska, Těšínska nebo jiného pohraničního regionu, který navštívili nebo zde mají určitou životní (jazykovou) zkušenost. Studenti se sami zamýšlejí nad realizovanými tématy z hlavní aktivity a hledají příklady z vlastní jazykové praxe – jazyková situace v jejich bezprostředním okolí – rodině, obci, regionu, zemi dnes a v minulosti. Hodnocení jednotlivých jazykových variet (teritoriálních, funkčních, sociálních), společenského, politického a historického kontextu.	10
5. Potřebný materiál	Prezentace k přednášce v PowerPoint; technika: PC/NB, datový projektor. E-learning.	
6. Poznámky		

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

INFORMACE

Série tří prezenčních setkání studentů slovanských filologií (zejména českých polonistů z OU a polských bohemistů z UŚ) v rámci Letní školy slovanských studií v Severní Makedonii (Skopje, 9.-19.7.2022). V disciplíně se posluchači seznámí s teoretickými základy jazykového kontaktu a problematikou související s otázkami multi- a bilingvismu a jejich projevy v praxi. Studenti se seznámí s teoretickými aspekty jazykových kontaktů na pozadí sociolingvistiky, psycholingvistiky a dalších pomezních jazykovědných disciplín. Pozornost bude mj. věnována také problematice mnohojazyčnosti v multikulturním prostředí, otázkám jazykové politiky, jazykové situace. Otázky jazykových kontaktů budou aplikovány také v souvislostech s teorií překladu a výukou, popř. osvojováním si cizího jazyka, metodologií sociolingvistických výzkumů a terénním výzkum v multikulturním, multinárodnostním a multijazykovém prostředí hlavního města Severní Makedonie.

- předmět bude realizován v prezenční formě;
- primárně určen pro studenty v jazykové kombinaci polština-čeština, teoretické aspekty použitelné také pro jiné kombinace s uvedenými jazyky;
- studenti budou mít k dispozici teoretické prezentace a praktické pracovní listy pro vlastní terénní výzkum ve vícejazyčném městském prostředí;
- seminář vede 1 nebo 2 vyučující, ideálně v odlišné jazykové kombinaci L1/L2 (např. čeština a/nebo polština).

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

LITERATURA

Základní: *Antológia bilingvizmu*. Red. J. Štefánik. Bratislava, 2004.
Základní: *Bilingvizmus. Individuálny a spoločenský bilingvizmus*. Red. J. Štefánik. Bratislava, 2005.
Základní: *Bilingvizmus. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť*. Red. J. Štefánik. Bratislava, 2002.
Základní: Charta regionálních či menšinových jazyků. Praha, 2006.
Základní: Šatava, L. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha, 2001.
Základní: Štefánik, J. *Jeden človek, dva jazyky*. Bratislava, 2000.
Základní: Lipińska, E. *Język ojczysty, język obcy, język drugi. Wstęp do badań dwujęzyczności*. Kraków, 2003.
Základní: Lanstyák, I. K otázke striedania kódov (maďarského a slovenského jazyka) v komunitě Maďarov na Slovensku. *Slovo a slovesnost*, 2000, č. 1, s. 1-17.
Základní: Skutnabb-Kangas, T. *Menšina, jazyk a rasizmus*. Bratislava, 2000.
Základní: Nekvapil, J., Sloboda, M., Wagner, P. *Mnohojazyčnost v České republice. Základní informace*. Praha, 2009.
Základní: Šatava, L. *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha, 1994.
Základní: Labocha, J. *Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim*. Zagadnienia językowe. Kraków, 1997.
Základní: *Psychologiczne aspekty dwujęzyczności*. Red. I. Kurcz. Gdańsk, 2007.
Základní: Greń, Z. *Śląsk Cieszyński. Dziedzictwo językowe*. Warszawa, 2000.
Základní: Nekvapil, J. Sociolingvistika v systému encyklopedických hesel. *Češtinář*, 2000/2001, č. 11, s. 15-24.
Základní: Horecký, J. *Spoločnosť a jazyk*. Bratislava, 1982.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Základní: Bogoczová, I. *Typologicky relevantní rozdíly mezi polštinou a češtinou jako zdroj jazykové interference*. Ostrava, 2001.
Základní: Nebeská, I. *Úvod do psycholingvistiky*. Praha, 1992.
Základní: Dejna, K. *Z zagadnień ewolucji oraz interferencji językowej*. Łódź, 1991.
Základní: Brouček, S., Cvekl, J., Hubinger, V. aj. Základní pojmy etnické teorie. In *Český lid*, 1991, roč. 78, č. 4, s. 237-257.
Základní: Grosjean, F., Li, P. *Psycholingvistika bilingvismu*. Praha, 2019.
Rozšiřující: Muysken, P. *Bilingual Speech. A Typology of Code-Mixing*. Cambridge University Press, 2000.
Rozšiřující: Romaine, S. *Bilingualism*. Oxford, 1989.
Rozšiřující: Časopisy: *Naše řeč, Slovo a slovesnost, Socjolingwistyka* aj.
Rozšiřující: Vaculík, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha, 2009.
Rozšiřující: Jesenská, P. *Essentials of Sociolinguistics*. Ostrava, 2010.
Rozšiřující: Appel, R., Muysken, P. *Language contact and bilingualism*. London, 1987.
Rozšiřující: Weinreich, U. *Languages in Contact*. New York, 1953.
Rozšiřující: Hudson, R. A. *Sociolinguistics*. Cambridge, 1996.
Rozšiřující: Fasold, R. *The Sociolinguistics of Language*. Blackwell: Oxford, 1990.
Doporučená: Hamers, J. F., Blanc, M. H. *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge University Press. 1989.
Doporučená: Černý, J. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc, 1996.
Doporučená: Muryc, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínsku*. Ostrava, 2010.
Doporučená: Giddens, A. *Sociologie*. Praha, 1999.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union